

andret. Det er den samme mennesketype, der sidder ved magten, det er det samme spil, der planlægges. Med den samme indsats af millioner af menneskeliv om den samme gevinst – magt.

Om forholdene i Østen siger Ellen Hørup mange kloge ord, og det er til Østen med Indien som centrum hun sætter sit håb, det er her fred ikke har mistet sin betydning. At hun også kommer ind på jødespørgsmålet og Palæstina, siger næsten sig selv. Også her er hun lønnende at følge. At Palæstina endnu ikke er blevet det hjem, hvor de fredløse har fundet fred, må erkendes. Det er heller ikke blevet det jødedommens hjerte, det centrum, hvor hele verdens jøder ved, at deres religion, deres skikke og deres historie dyrkes og æres. Den eneste løsning på Palæstinaproblemet må foregå ved zionismens medvirken. Den er uomgængelig nødvendig. Et genopbygget jødisk Palæstina ville tilfredsstille på en gang drømmenes og virkelighedens krav. Det bør, trods alt, ligge indenfor mulighedens grænse.

De sidste kapitler er om børnene, der for Ellen Hørup er fremtiden. At hun til det yderste er radikal i sin indstilling er kun, hvad man måtte vente. Mange vil være uenige med hende, men ingen vil benægte, at hendes hjerte banker i hver linie. Kort sagt, hvad hun vil, for at hjælpe den opvoksende slægt, er en udrensning i skolen. Hun vil af med alle dem, der holder på kasernes skolen, gengældelsessystemet og disciplinen. Som det stod for hende, sad skolernes lærere ikke i deres embeder for børnenes, de unges skyld, men for at opretholde et system, »der sikrer overklassen magten, og som er betingelsen for fremtidige nazistiske overfald. Ud med vor egen nazisme«.

En lille bog, der sætter mange tan-

ker i bevægelse, og ægger til diskussion om tidens største problemer.

Johannes Lehmann

Anders Bjørnvad: De fandt en vej. Den allierede overflyvning af Danmark under besættelsen og hjælpen til nedstyrkede britiske og amerikanske flyvere. (Odense University Press, 1970). 205 s.

Den luftkrig, der udspillede sig over Danmark under 2. verdenskrig er ikke tidligere udforsket. Anders Bjørnvad konstaterer på grundlag af indgående arkivstudier, at mindst 1600 allierede flyvere blev skudt ned over dansk landområde i besættelsesårene på vej til eller fra bombemål i Tyskland. De 1200 omkom. Det er om de ca. 400 overlevende, bogen koncentrerer sig, og blandt disse især om de ca. 100 flyvere, som det takket være en blanding af spontan hjælpsomhed fra befolkningen og organiseret indsats af modstandsbevægelsen lykkedes at bjerge sig ud af landet til det neutrale Sverige. Forfatteren når til det resultat, at muligheden herfor praktisk taget ikke eksisterede før 29. august 1943 – det lykkedes kun for en enkelt – men i hovedsagen blev skabt ved etableringen af de illegale ruter over Øresund under jødeforfølgelsen i oktober 1943 og deres forlængelse bagud i landet med organiserede flugtruter.

Sin levende fortælleevne og sans for at skabe atmosfære gennem små, realistiske detaljer har Anders Bjørnvad bevaret fra sin første bog, »Natten, der varede otte dage«, som i et næsten genialt snit fastholdt våbenedkastningerne natten til den 21. februar 1945 og gjorde dem til repræsentant for hele denne virksomhed. Denne gang gnaver stoffets monotone skridtgang

gennem stadig gentagne, parallelle forløb dog så hårdt på læserens op-lagthed, at en væsentlig nedkortning havde været en forbedring.

Henning Poulsen

Christian Tortzen: Gilleleje oktober 1943 – under jødernes flugt for nazismen. (Fremad 1970). 265 s.

En tragisk begivenhed er udgangspunktet for Chr. Tortzens lokalstudie. Natten mellem den 6. og 7. oktober 1943 blev omkring 100 flygtende jøder taget under en tysk razzia i Gilleleje, de fleste i skjul på kirkeloftet, hvor de ventede på overfart til Sverige. Det var det eneste omfattende uheld, der ramte den som helhed heldigt gennemførte flygtningetransport over sundet. Tortzen uddyber baggrunden gennem en samlet belysning af flygtningeruten fra det nordsjællandske fiskerleje til Höganäs ved Kullen.

Mens denne fremstilling i hovedsagen kun følger detaljer til lokal- og modstandslitteraturen, må bogens 2. del tiltrække sig en bredere historisk interesse. Her er nemlig samlet det komplette kildemateriale spændende fra Gribskovbanens passagerregnskaber, hvor flygtningestrømmen viser et markant udslag, over sognepræstens patetiske indførsel i kirkebogen til eftertidens mangfoldige og rigt facetterede opfattelser, repræsenteret i foredrag og artikler samt endelig gennem Tortzens egen og hans elevs systematiske indsamling af beretninger. Det er første gang et sådant historisk beretningsmateriale om besættelsesårene er offentliggjort, og det er især interessant, fordi det illustrerer, hvordan det enkelte øjenvidnes skildring kun er en subjektiv opfattelse af en helhed, hvori det sete blandes med

og præges af det usete, som skal fortolke og forklare det samlede forløb. Når et skib er afgået med halv last, og man har set en ukendt mand holde nogle jøder tilbage (som senere bliver taget af gestapo), så bliver denne mand med ubønhørlig logik til en tysk stikker, selv om det i virkeligheden var turens organisator, der drog omsorg for, at de rette kom om bord. På den anden side træder beretningernes mangfoldighed af subjektive billeder frem som det egnede kilde-materiale, frem for de mere ambitiøse forsøg på »objektiv« historisk fremstilling, som også findes i materialet. Der er mange små tankevækkende godbidder at hente til undervisningen i kildekritik.

Henning Poulsen

Jan Hjarnø: Fremmedarbejdere; en etnologisk undersøgelse af arbejdskrafteksportens virkninger i Tyrkiet. (Nationalmuseet, 1971). 76 s.

Karakteristisk for meget af det arbejde, der er udført i forbindelse med de foregående års pludselige og forholdsvis stærke tilgang af fremmedarbejdere, har det været, at det har bygget på mangelfuldt kendskab til de fremmedes sociale og kulturelle baggrund. Derfor må man hilse nærværende lille bog velkommen. Den er udarbejdet af Jan Hjarnø, der selv har været fremmedarbejder i New Zealand, for Etnografisk Samling. Hjarnø har valgt kurdlandsbyen Kusca som undersøgelsesområde. Denne landsby er velegnet, for det første fordi Tyrkiet har været den største leverandør af arbejdskraft til Danmark, for det andet fordi en meget stor del af landsbyens mandlige befolkning arbejder i Danmark.

Bogens indhold er bygget op over